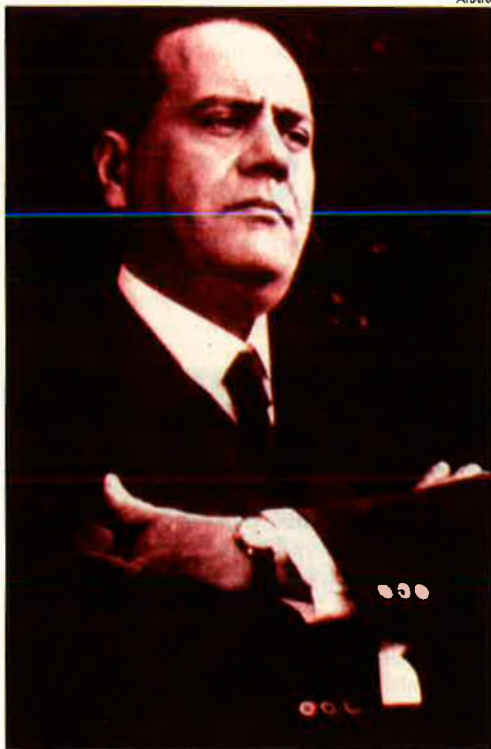

La veritat proscria

Juan Negrín. El primer ministre republicà, segons Francisco Olaya, va amassar una fabulosa fortuna gràcies al tresor públic.

Francisco Olaya, l'historiador que més sap sobre la fortuna que es va esfumar de les arques del Banc d'Espanya en acabar la guerra del 36, acusa amb noms i cognoms els protagonistes d'aquesta increïble història de prevaricació.

El govern de Largo Caballero es va constituir el 5 de setembre del 36; ministre de Finances: Negrín. El dia 13, Negrín és autoritzat, en cas de necessitat o perill, a treure l'or del Banc i a dipositar-lo en lloc segur.

L'historiador Francisco Olaya va publicar l'any 1990 el llibre *El oro de Negrín*. Hi havia al darrere més de vint anys d'una investigació que li havia fet recórrer trenta-dos arxius de tot el món per arribar a la conclusió següent: l'or que va anar a Moscou era una petitíssima part d'una fortuna incommensurable que es va fondre en mans de Negrín i els seus col·laboradors. Ningú mai no ha rebutat aquesta tesi. Tot i ser un dels espanyols que potser més en sap, d'aquest tema, la seva versió és ignorada sistemàticament. Enguany, un reportatge d'*El País* i el documental *L'or de Moscou*, de TV3, n'han parlat, una vegada més. D'Olaya, se n'han tornat a descuidar.

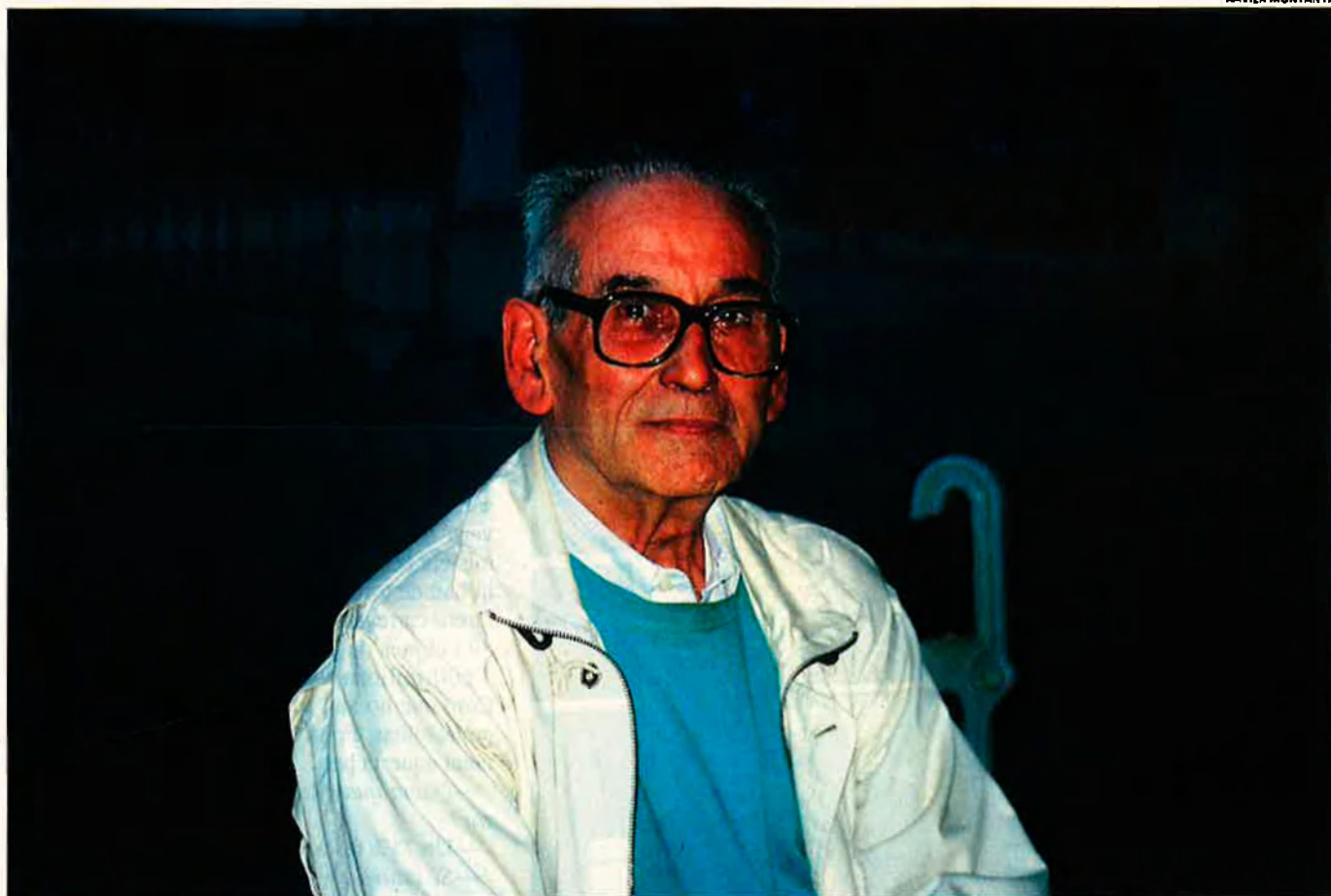
L'autor d'*El oro de Negrín* viu exiliat a París des de 1948. Milita a la CNT, organització en què ha ocupat diversos càrrecs de responsabilitat. Com a historiador, és autor de nombroses obres d'història contemporània i del moviment obrer, entre les quals es poden destacar *De una a otra revolució*, *La comedia de la no-intervención en la guerra civil española* i *La conspiración contra la república*. Pròximament es publicarà un dels seus darrers treballs: *El movimiento obrero español (siglo XIX)*.

—*Què opina de la versió que donen aquests nous reportatges sobre l'or de Moscou?*

—L'article d'*El País* pretén, segons diuen, acabar el mite que va crear Franco respecte a l'or, i el que van crear els comunistes, a la inversa. Aparenten una imatge d'imparcialitat, però l'article és parcialíssim i indocumentat, i fa l'efecte de ser una campanya hàbilment orquestrada. Poc després, es publicava una carta al director d'un ciutadà que deia: ara ja em puc morir tranquil, perquè veig que tot es va fer bé i no va haver-hi estafa. Al cap de pocs dies es publica un article molt extens, amb una nota de Vázquez Montalbán, elogiant Negrín (és la primera vegada que l'elogiaven des dels anys 46 o 47), dient que el fill de Negrín demanava al Govern espanyol una indemnització de 100 milions de pessetes.

—*De què ve ara aquesta indemnització?*

—El fill de Negrín, Rómulo —que no va fer la guerra, tot i tenir edat militar, i que va viure magníficament de l'or que el seu pare s'havia emportat— lliura, l'any 1956, uns documents a Franco, a través de Martín Artajo. Negrín era fill d'una família burgesa canària rica, els béns de la qual havien estat expropiats. El fill, després de lliurar els documents, rep de Carrero Blanco allò que calculaven que els havien confiscat, però hi ha un terreny que no entra en l'avaluació. L'altre fill, Juan, parla amb Suárez i

reclama el valor del terreny. Pel que sembla, el Govern es va comprometre a donar-ne 100 milions.

—Vostè ha intentat de replicar la versió d'El País?

—A *El País* coneixien el meu llibre. Jo els vaig enviar un article dient que no tenien dret a falsejar la veritat i, com era de suposar, no el van publicar. Me'l van tornar amb molta cortesia.

—Va veure el reportatge de TV3?

—Sí, van ser ells qui van facilitar a *El País* la documentació bàsica. Però tant en l'un cas com en l'altre es tracta d'una campanya d'intoxicació.

—Per què?

—Per demostrar que no hi ha cap reivindicació a fer sobre l'or, que tot s'ha gastat i que tots són persones honorables, cosa que dista molt de poder-se documentar.

—Es va posar també en contacte amb TV3?

—Sí, i em va telefonar l'autora del reportatge que, amablement, em va enviar el guió, un cop emès el programa. Jo els vaig adreçar una llarga carta rectificanc els errors i no hi ha hagut resposta.

—Quines són les principals raons del seu desacord amb aquestes versions?

—Jo no estic d'acord amb res del que han dit, perquè és la vella propaganda comunista dels

“Tant en el cas de la TV3 com en el d'El País [la documentació sobre l'or de Moscou] es tracta d'una campanya d'intoxicació. Per demostrar que no hi ha cap reivindicació a fer sobre l'or, que tot s'ha gastat i que tots són persones honorables, cosa que dista molt de poder-se documentar.”

comptes del gran capità. Aporten diversos testimonis, entre els quals hi ha el d'Àngel Viñas que, tot i reconèixer que no ho pot documentar, afirma que està convençut que l'or s'ha gastat.

—Vostè ho ha investigat durant més de vint anys, en trenta-dos arxius de tot el món... Quina és la seva versió?

—Generalment, quan es parla de l'or espanyol pensem en el que hi havia dipositat al Banc d'Espanya. L'or, el van treure, i economistes com Àngel Viñas deformen la veritat i, per comptes d'aportar una informació documentada, la supleixen amb la seva convicció personal. L'or del Banc d'Espanya no és el principal paquet de valors que van treure...

—Quin percentatge representa l'or del Banc d'Espanya respecte a tot el que va sortir del país?

—El que van treure és, aproximadament, vint vegades més que el que hi havia al Banc. Ells només parlen d'una vintena part. El govern de Largo Caballero es va constituir el 5 de setembre del 36. Ministre de Finances: Negrín. El dia 13, cosa que obliga a suposar que hi havia premeditació, Negrín es fa signar un decret pel president de la República autoritzant-lo, en cas de necessitat o de perill, a treure l'or del Banc i a dipositar-lo en lloc segur. Li donen una mena de patent de cors. I més si tenim en compte que és un personatge que ningú no coneix. Fins

al 36, Negrín, no el coneixen ni a casa seva, tot i que té el suport del Partit Socialista.

—Com es va realitzar l'operació?

—Immediatament treuen l'or del Banc. En pocs dies en treuen 10.000 caixes i les dipositen a Cartagena. Només Negrín sap on són. I allà passen més d'un mes. Al final, una part d'aquest or s'embarca en quatre vaixells russos cap a Odessa, sense ni tan sols fer-ne inventari.

—Mai no s'ha sabut el contingut de les caixes que van anar a Rússia?

—Mai. L'única versió que hi ha és la russa que diu "aquí van arribar 510 tones d'or".

—Això, segons vostè, seria una vintena part. Les restants dinou, d'on surten?

—Una part considerable, la representen les divises, però el que és fonamental són els valors borsaris, l'or, la plata, les joies que Negrín, per decret, acumula en un organisme que es dedica a rebre tot allò que és requisat. Hi ha tresors com els de les catedrals de Toledo i de Múrcia que representen segurament el doble de valor en or i joies que el que tenia el Banc d'Espanya en dipòsit. També hi ha tot allò que havia estat requisat en domicilis particulars de l'aristocràcia, les esglésies, les caixes de seguretat dels bancs, els dipòsits del Mont de Pietat...

—Hi ha constància d'on va anar a parar tot això?

—Sí, és clar. Negrín n'emmagatzema una part a La Algameca, després quan el govern fuig a València, l'hi duen i, finalment, quan el govern passa a Barcelona, en dipositen la major part a l'edifici del Banc Hispano Colonial, a la plaça de Catalunya.

—I què se'n va fer quan s'acostava la fi de la guerra?

—Ho traslladen tot a la mina de la Vajol i als soterranis del castell de Figueres. Allà s'ha instal·lat Méndez Aspe, ministre de Finances, i ell té la responsabilitat de fer-ho sortir a l'estranger. Méndez Aspe és un amigué que Negrín s'ha triat, una persona sense responsabilitat, un ciutadà que viu a base de drogues i de conyac..., Azaña l'anomenava "l'heroïnòman". Era un home útil.

—Com ho van treure d'Espanya i on va anar a parar?

—En treuen les divises, però, com que Mén-

"Enrique Lister fa carregar sis camions de joies tocant a la frontera. En va haver d'abandonar dos per culpa d'un bombardeig. La teoria d'Olaya és que els diners i objectes valuosos que van sortir de Madrid es van anar disseminant sense control per països i butxaques particulars, sense que se'n pugui fer un inventari mínimament ajustat."

dez Aspe és un irresponsable, una part del tresor es queda al castell. Darrere seu, passa Lister, que fa carregar sis camions de joies. Lister va haver d'abandonar dos camions per culpa d'un bombardeig. Els seus oficials van ser detinguts, en passar la frontera, per l'exèrcit francès. A 78 d'aquests oficials, els van decomissar una quantitat fantàstica de quilos de joies que duien amagades al sarró i a les butxaques, valorades en 1.600.000 francs. Després arriben les tropes franquistes i recuperen una bona part del tresor. Franco tampoc no en va donar mai comptes.

—Per tant, no hi ha quantitats?

—Mai no se sap ni quant en queda ni quant en surt. Franco també en recupera una part a Cartagena, i a l'aeròdrom de Monòver, d'on va sortir Negrín acabada la guerra. Quan el Govern francès reconeix Franco, s'accepta que tots els béns espanyols que hi ha a França, els hi han de tornar. Confisquen vaixells, camions i trens carregats de mercaderies. Entre març del 39 i el mes de juny, el Govern francès li lliura 5.600 milions de pessetes en or, joies, etc. Com que no van actuar amb cap mena de responsabilitat, Franco va poder recuperar fàcilment aquesta part.

—Quina quantitat en queda per comptabilitzar?

—Un 75% resta en mans de Negrín.

—Si estava en mans d'un espanyol, com és que França no ho va tornar a Franco?

—Perquè calia demostrar que eren béns espanyols. Franco no pot reivindicar, per exemple, els béns que Negrín té al Banc Rus de París o al de Londres. Al de París tenia més de 1.800 milions en un compte. A Londres hi ha un compte de 10 milions de lliures esterlines d'una societat naviliera que havia fundat Negrín. Aquestes dues xifres es poden documentar.

—A l'estranger, Negrín funda empreses i inverteix els diners a títol personal?

—Hi ha una sèrie d'organismes que ell funda, personalment, vulnerant la Constitució, com Campsa Gentibus, la CEA, etc., i una sèrie de companyies de navegació; una companyia de navegació que es constitueix a França, anomenada France Navigation, per a la qual ell dona 2.500 milions de francs al Partit Comunista francès, i arriba a tenir una trentena de vaixells propietat seva... Aquí, a París, entre més coses, hi havia un home de la seva confiança, Pedro Pra, que va disposar com va voler de quantitats fabuloses de diners, sense que ningú li'n demanés comptes...

—Vostè ha pogut seguir la pista dels primers passos que va fer tot aquest tresor espanyol a França?

—Quan comencen a portar joies a París, de primer omplen els soterranis de l'ambaixada espanyola; quan ja no hi caben, compren un castell a Chelles, als afores de París, i quan és

ple de maletes, la gent de confiança de Negrín lloga pisos per a omplir-los... Tot això corria perill quan Franco fa la reclamació. El primer que treuen és el que hi ha a l'ambaixada. Per a treure-ho utilitzen un individu anomenat Gamboa, director de la naviliera de Londres, que s'ha comprat un iot que, per coincidència, és el Giralda, que havia estat d'Alfons XIII. Ell li canvia el nom pel de Vita. Tot el que hi havia a l'ambaixada ho envien amb aquest iot cap a Mèxic, on hi havia garanties que no reconeixien Franco. El Vita havia de fer diversos viatges, però en el primer, el iot cau en mans de Prieto, que es queda amb el iot i el que hi ha a dins.

—Com que "cau" en mans de Prieto?

—Méndez Aspe, que ja he dit que era un irresponsable, envia la càrrega, però el destinatari arriba amb retard i el responsable de custodiar-la, que és un incondicional de Prieto, completament desorientat, la dona a ell. I Prieto s'ho queda. No se sap amb exactitud què hi havia al vaixell. Segons un dels homes que ha col·laborat amb Negrín, un americà que es diu Louis Fischer, el carregament es podia avaluar en uns 500 milions de dòlars.

Hi ha també una quarantena d'avions entre els EUA i Canadà, que havia comprat el Govern espanyol, però que per la llei d'embargaments americana no havien sortit des del 37. Aquests avions van a nom de Fernando de los Ríos, que se'ls ven i en dona els diners a Prieto, perquè ha trencat amb Negrín. De los Ríos és l'ambaixador de Negrín a Washington. A part els avions, té el dipòsit de la plata. La major part

"Els organismes republicans a l'exili van reunir la Diputació Permanent de les Corts i van decidir que Prieto i un grup constituïssin un organisme d'ajuda als refugiats espanyols, que va repartir una mica de diners, però això va servir després per a justificar que no quedés res de res: tot s'havia repartit."

de la que va sortir d'Espanya la van vendre als EUA. Fernando de los Ríos va arribar a cobrar 16 milions de dòlars per la plata. Franco, via judicial, recupera el 5% que, a Fernando de los Ríos, li quedava per cobrar..., però els 16 milions ja els havia cobrats, etc.

—És a dir que, segons les seves dades, entre Negrín i Prieto es van repartir el pastís.

—Va haver-hi una ruptura entre ells. Negrín volia recuperar tot allò al·legant que era cap del Govern i l'altre li diu que ni parlar-ne, que no li dona res.

ARXIU

Fernando de los Ríos i Indalecio Prieto, en un homenatge a Pablo Iglesias. Fernando de los Ríos va arribar a cobrar 16 milions de dòlars per la plata que va vendre als EUA.

—I la resta d'organismes republicans a l'exili no s'adonaven de res?

—Van reunir la Diputació Permanent de les Corts i van decidir que Prieto i un grup constituïssin un organisme d'ajuda als refugiats espanyols, que va repartir una mica de diners, però això va servir després per a justificar que no quedés res de res: tot s'havia repartit.

—Tot això es pot documentar?

—Això es pot documentar. Allò que no es pot documentar són les quantitats. Quant valia el que anava al iot? Fischer diu 500 milions; però com es pot calcular, per exemple, el valor numismàtic de les monedes antigues, dels quadres, de les accions...? Tampoc no van fer cap inventari del que treien.

—Tot això on ha anat

ARXIU

a parar? Es pot demostrar res de tot això?

—Negrín es queda la resta que es ven a França, Bèlgica i Anglaterra. A Anglaterra i als EUA, el 39-40, Negrín obre una sèrie de comptes bancaris a nom seu o a nom d'hommes de palla —això sí que es pot demostrar—. Negrín organitza també un servei d'ajuda als refugiats, reparteix una mica de diners... Quan s'acaba la Segona Guerra Mundial i es constitueix un govern republicà a l'exili, es troben sense diners, provenen de recuperar-los, però no ho aconsegueixen.

—El Govern republicà a l'exili no en va poder recuperar res?

—Sí, en recupera una part, perquè a conseqüència dels enfrontaments que hi ha entre la tendència Negrín i Prieto, l'any 42, el Govern mexicà decreta l'embargament dels béns del JARE. Però no hi havia llibres de comptabilitat, ni inventari, ni res. No se sap ni en què s'han invertit els diners, ni què s'ha rebut. Només se sap el que hi ha a la caixa i el capital de dues petites indústries. I això és el que lliuren, però quan els demanen comptes, no poden donar-ne perquè no hi ha llibres de comptabilitat.

—Mai no hi ha hagut cap més historiador que hagi pogut, com vostè, estirar els fils d'aquest assumpte?

—No ha interessat ningú. Hi ha compromesos republicans, socialistes, comunistes... Tot-hom hi ha sucut.

—En canvi, sí que s'ha parlat de la part enviada a Moscou.

—Sí, perquè això no es podia ocultar, perquè l'agent rus que va intervenir en aquell negoci, Orlov, ho va denunciar l'any 1939.

—Aquests diners enviats a Rússia van revertir totalment, com s'ha dit, en ajuda a la República espanyola?

—No se sap, perquè tampoc no hi ha comp-

Mítting d'Indalecio Prieto a Bilbao. A conseqüència dels enfrontaments que hi va haver entre la tendència Negrín i Prieto, l'any 42, el Govern mexicà va decretar l'embargament dels béns del JARE. Però no hi havia llibres de comptabilitat, ni inventari, ni res. No se sap ni en què es van invertir els diners ni què es va rebre.

tes. A Moscou, hi envien 7.800 caixes, comptabilitzades per Méndez Aspe, Giral i Fernández Clérigo, tots tres representants de Negrín. Per part de Rússia hi ha l'agregat naval, Kuznètxov, i un cap del servei d'espionatge que s'anomena Orlov. Orlov comunica l'enviament per carta a Moscou. I, com a mínim, resulta meravellós que TV3, que pretén haver investigat els arxius russos, no l'hagi trobada.

—I vostè l'ha trobada?

—Sí, és clar. Això ho sap tothom, perquè Orlov mateix ho va denunciar l'any 1939.

—El contingut d'aquestes caixes tampoc no se sap on ha anat a parar?

—Tampoc. I cal tenir en compte que són treballadors del Banc Rus els qui fan el recompte de les 7.800 caixes. Negrín no sap què hi ha enviat. Ells diuen que hi ha poc més de 510.000 quilos d'or; però el que no diuen és que tot aquest or eren monedes antigues. El valor que tenien no era de pes. Diuen que Negrín va donar l'ordre de fondre'l i que ells —com si no sabessin el valor numismàtic— així ho van fer. Una part d'aquest or, 138 milions de dòlars, diuen que va servir per a pagar el material enviat a Espanya, però no se sap mai quin ha estat el material, perquè no hi ha factures. A més queden per aclarir algunes altres trameses d'or que es van fer, els vaixells espanyols confiscats per Stalin, els deutes pendents amb CEA i Campsa Gentibus i els dipòsits als bancs russos de Londres i París.

—Es a dir, que les xifres reals mai no se sabran, i el que va dir el reportatge de TV3 ja se sabia?

ARXIU

El president de la República, Azana, i el seu cap de govern, Negrín, a València a finals del 1937. A mesura que Franco avançava, l'or i les joies de la República anaven fugint cap al nord, fins que van desaparèixer.

—Sí, encara que TV3 ho deforma. Cal tenir en compte que cada institució russa dona xifres diferents. En el reportatge de TV3 donaven les xifres d'un tinent coronel, que no són iguals que les que dona l'ambaixador rus a València, Maiski, o les de l'Acadèmia de Ciències de l'URSS.

—Hi ha xifres del que en van fer, de la resta que hi havia, a part els 138 milions de dòlars?

—Segons ells, la resta la van trametre a la banca russa de París. O torna a Moscou o passa a Negrín. Acabada la guerra, en aquest banc, hi havia un compte a nom de Negrín de 1.800 milions de francs. És una part de l'or de Moscou? És possible. Però la pregunta és: què se n'ha fet, d'aquesta suma? Si la van lliurar a Negrín, n'hauria d'haver donat comptes. Si no la hi van lliurar, és una quantitat pendent perquè Rússia en doni comptes.

—Vostè ha intentat que la gent de l'entorn de Negrín en donessin comptes?

—Abans de publicar *El oro de Negrín*, em vaig entrevistar amb un individu que es diu José Calvino, un antic diputat del Partit Socialista que va estar aquí, a París, de caixer de la Comissió de Compres de Material de Guerra que presidia Barcia, ministre de la República. Em va rebre en dues ocasions, i totes dues vegades em va posar un xec en blanc damunt la taula per dissuadir-me de la meua investigació. Jo no sabia el que ell havia liquidat.

—Després ho ha sabut?

—Sí, quan he trobat la documentació, que només és una part del que va liquidar, quan el Govern republicà li va fer la reclamació, l'any 45. Calvino, acabada la guerra, va muntar a nom seu una companyia naviliera amb bandera panamenca, aprofitant un estol de vaixells comprat amb els diners de la Comissió. Va ser el més intel·ligent. Quan el Govern de la República li va demanar comptes, va dir que no podia donar-ne perquè era un liquidador i gerent de comptes, i que mentre a Espanya no es restablís la democràcia, no en donaria. Mai no en va donar.

—Algú més va intentar de comprar-lo o d'aturar la seva investigació?

—Només ell. Ara bé, m'han arribat amenaces de mort pertot arreu, però no crec que siguin capaços de fer-ho.

—Hi ha hagut mai cap mena d'intent oficial per mirar d'esbrinar la veritat?

—Els socialistes podien haver reivindicat l'or, però aleshores els comunistes haurien tret tots els draps bruts de Prieto, Negrín i companyia. Tot és una repetició del "Pacto de la Moncloa".

—Si Negrín es va ficar tants diners a la butxaca, quina necessitat tenen ara els fills de reclamar cent milions?

—Per què et penses que hi ha gent que té molts diners? Perquè mai no en tenen prou. La família de Negrín ha de tenir una fortuna fabu-

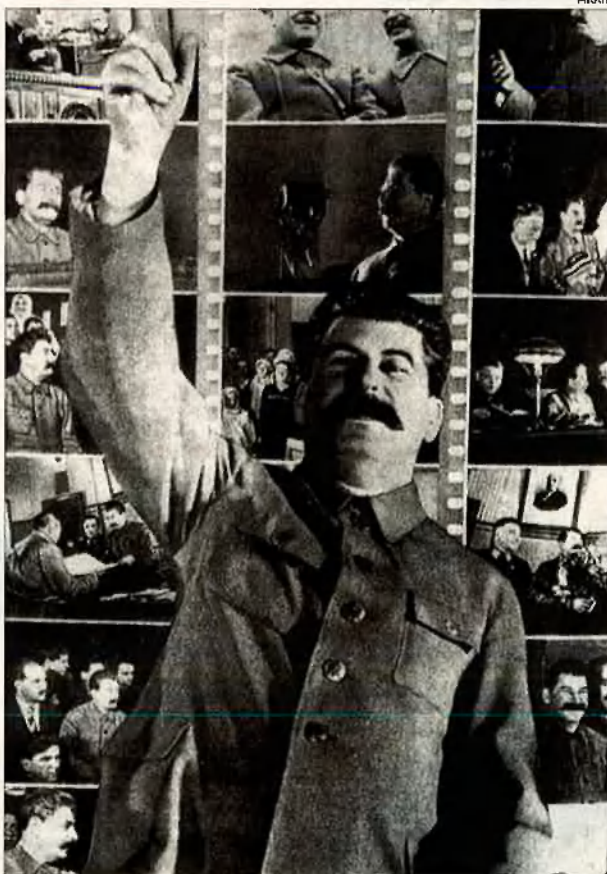

Seu del PCE a Madrid, novembre 1937. "Els socialistes podrien haver reivindicat l'or, però aleshores els comunistes haurien tret tots els draps bruts de Prieto, Negrín i companyia."

losa. Quan vivia a París s'allotjava als hotels de més luxe o residia als barris de l'alta aristocràcia parisenca. Tenia cuinera, xofer, minyones, etc., quan els qui havien lluitat per la República eren als camps de concentració.

—Tot el que diu ho pot documentar?

—Sí.

Iosif Stalin. Part de l'or de Moscou es va destinar a material. Però de la resta no se'n sap el destí.

—Ha tingut mai ocasió de discutir amb els qui sostenen l'altra versió?

—L'any 1992 van organitzar unes conferències a l'Ateneu de Madrid en commemoració del centenari de Negrín. El dia de cloenda vaig ser convidat a una taula rodona, juntament amb Santiago Carrillo, Ángel Viñas, Juan Negrín (fill), el director de la Fundación Pablo Iglesias... Només m'hi vaig presentar jo. No hi va assistir ni el president de l'Ateneu, José Prat, home de confiança de Negrín. L'actitud de polítics, periodistes i historiadors en aquest assumpte ha estat molt poc seriosa. **Xavier Montanyà**